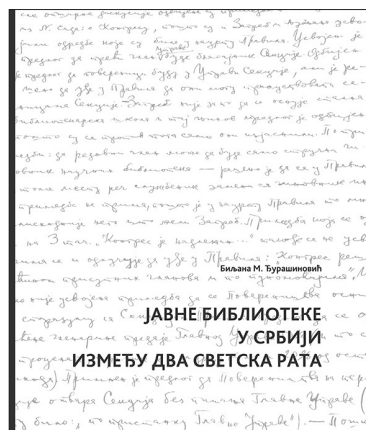

и поједина научна достигнућа настала управо на трагу првог издања, што сведочи о плодној интеракцији и дијалогу заснованим на њеним научним исходима. То је, међутим, тек један од разлога зашто је ово друго издање значајно одмакло у односу на прво. Разлика се може видети чак и споља, по формалним карактеристикама: оно је обимније (иако је изостављен блок илустрација из првог издања), што значи да има додатних података и закључака, који су неретко у виду потпуно нових одломака, а појавиле су се и неке нове теме. Осим тога, још једно важно вањско обележје које упућује на новину и дораду јесте библиографија на крају књиге: она је значајно већа, укључује и новије научне референце (уз неке старије, у првом издању пропуштене), али доноси и додатну литературу за даље самостално проучавање ове теме. Но, заронимо ли у сам текст, запазићемо и оно што је од суштинске важности за разумевање појма националне културе, а одражава се у допунским „географским“ интересовањима аутора, која за сврху имају ревалоризовање појма „српски“ (које се иначе дешава у последње две-три деценије после промене политичког система) и то са становишта традиције, у многим гранама хуманистике, па тако и у науци о књизи и библиотекама. То се најбоље види по сасвим новим деловима текста, као што је онај о књизи на територији средњовековне босанске државе, чиме је тај простор и овим путем дефинитивно укључен у националну историју културе. Значајне допуне тичу се теме о типовима средњовековне ћирилице, такође и теоретског утемељења важности манастирских библиотека као најстаријих организованих српских збирки књига, у чијем оквиру без сумње настаје и само национално библиотекарство. Допуњавани су због тога и подаци о појединим манастирским библиотекама, а дотицана су и нека питања њиховог уређења. Попут првог, и ово ново издање садржи на крају појмовник богослужбених књига Православне цркве, без чега се не могу на правилан начин разумети ни сами текстови који о њима говоре. На концу, оно има и нове рецензенте, што говори о труду аутора да непрестано ради на усавршавању сопственог текста. Вратимо се на крају констатацији о тренутку у којем се јавља потреба за новим издањима једног наслова: такав тренутак настао је управо у ово време, једно због разумљиве потребе да нови тираж почне циркулисати у јавности, чији је студентски део можда и најважнији, а друго због нових научних резултата које је Гордана Стокић Симончић уградилa у своје дело, чинећи га тако плодним родоначелником једне доскора готово непостојеће гране српске науке.

Нови прилог за интегралну историју јавних библиотека у Србији

Ђурашиновић, Биљана. *Јавне библиотеке у Србији између два светска рата*. Панчево: Градска библиотека, 2020.

Бранка Драгосавац
Универзитет у Београду
Правни факултет – Библиотека, Београд
branka.dragosavac@ius.bg.ac.rs

Након капиталних издања панчевачке библиотеке *Књига и библиотеке код Срба у Средњем веку* (2008. и 2020) и *Читалишта у Србији у 19. веку* (2011), исти издавач је наставио да подржава историјска истраживања у српском библиотекарству и својим наредним подухватима подстиче исписивање комплетне историје српских библиотека. Са наредне две монографије *Јавне библиотеке у Србији од 1901. до 1918. године* (2016) и *Српске манастирске библиотеке до краја XVIII века* (2019) допуњена је ова едиција, а током 2020. године свој наставак доживела је у рукопису *Јавне библиотеке између два светска рата* Биљане Ђурашиновић.

Монографија је настала на основу докторске дисертације, коју је ауторка одбранила на Катедри за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду, али је значајно прерађена у односу на првобитни текст. Разлози за овакав поступак су разноврсни, али се свакако истиче вештина ауторке да уједначи опсег података који су наведени за све описане институције, што је могуће само након комплетног претраживања, истраживања, сређивања и систематизације прикупљене грађе.

Настављајући, условно речено, рад читалишта, читаоница и јавних библиотека у Србији, основаних током 19. и почетком 20. века, Биљана Ђурашиновић, већ у Уводу, истиче да је Краљевина Србија „уложила своју државност у нову заједницу“ (државу) и продужила модернизацијске процесе у домену развоја научних, просветних и културних установа. Ову своју тврдњу поткрепљује предлогом Јована Н. Томића, управника Народне библиотеке у Београду, да се на територији новоосноване државе формира 75 јавних библиотека по свим већим градовима. Иако он није подржан, остала је свест образованих појединаца и институција о њиховој неопходности. Стога Б. Ђурашиновић препознаје и јасно мапира два типа институција које су радиле у функцији задовољавања потреба најширих слојева становништва за читањем у наведеном периоду: народне књижнице и читаонице и јавне библиотеке. Обе су биле под надзором Министарства просвете, које је прописивало и одобравало правила и координирало њихово финансирање.¹ Оно што при самом прегледу и читању монографије скреће пажњу јесте несразмера у броју ових завода: наиме, док је у периоду од 1918. до 1941. године радило седам јавних библиотека, народних књижница и читаоница било је значајно више, чак 1218. Разлоге оваквог стања треба тражити у чињеници да су у већини места била раније отворена читалишта те да су практично „пренаменом“ она претворена у књижнице са читаоницама. Оно што је сасвим извесно јесте чињеница да су све јавне библиотеке које су делале 1918–1941. године у Србији, изузев Библиотеке града Београда и Градске библиотеке у Панчеву, основане знатно раније: Сомбор – 1859, Крагујевац – 1866, Вршац – 1887, Суботица – 1890 и Ниш – 1895. те су на тим темељима наставиле рад у новооснованој држави.

Монографија *Јавне библиотеке у Србији између два светска рата* највећим делом се ослања на податке архивске грађе о раду ових завода, али је ауторка у истраживању користила и све објављене изворе. Постоји одређени број споменичких или јубиларних монографија о раду јавних библиотека у овом периоду. Због свечаног повода за издавање у њима недостаје научна објективност и неретко су наведени подаци који су засновани на сећањима актера, док су изостала истраживања сачуване доступне грађе. Оно што овај рукопис издваја од других јесте потпуна научна објективност ауторке, утемељена на истраживању, прегледању и систематизовању све доступне грађе, као и сагледавању комплетне државне акције на пољу развоја културно-просветних и образовних институција којима припадају и јавне библиотеке. Она нам доноси, по први пут, до сада необјављене податке о броју корисника појединих библиотека, броју позајмљених јединица грађе, обрту фонда и средствима која су издвајана за њихов несметан рад.

Осим историјских чињеница, Биљана Ђурашиновић је у монографији посветила пажњу и првом југословенском струковном удружењу – Друштву југословенских библиотекара, које је оставило значајан траг у раду свих типова библиотека на територији тадашње државе и било активан учесник на међународном плану. Оно што ауторка истиче као најважнији његов задатак јесте израда Предлога закона о библиотекама, на коме је годинама радило (1929–1936/37), али је он нажалост остао неизгласан те су све јавне библиотеке радиле према врло неуједначеним правилима и често зависиле (финансијски) од добре воље локалних самоуправа. У недостатку законске регулативе, поједине библиотеке, попут Библиотеке општине града Београда, донеле су правилнике о свом раду. Стога, претпостављајући да је сама израдила Правилник, ауторка истиче рад Марије Илић Агапове, као значајног теоретичара јавног библиотекарства код нас. Такође, наглашава да су и град и општина издвајали континуирана средства за несметан рад ове институције. Оно што је свакако издваја међу свим јавним библиотекама, књижницама и читаоницама је податак да је од отварања за јавност (1931) једина имала основана издвојена одељења за рад са децом и омладином, што није било уобичајено ни за државе са развијенијим библиотекама.

Рукопис је употпуњен бројним табелама, прегледима и регистрима (Библиотека и стручних библиотекаских удружења и Личних имена), што доприноси бољем сагледавању стања јавних библиотека 1918–1941. Наведена литература, архивски извори, прилози у периодици и интернет извори потврђују ширину истраживања. Биљана Ђурашиновић је овим радом потврдила да је данас један од ретких истраживача и познавалаца архивске грађе, коју непогрешиво ишчитава, а истражене податке веома успешно смешта у историјске токове наведеног периода. У нади да ће овај рад бити само полазна основа за њена даља истраживања, ова монографија се препоручује свим заинтересованим студентима, библиотекарицима и културним посленицима.

¹ Народне књижнице и читаонице и јавне библиотеке су се финансирале из државног, али и из буџета општина, округа и срезова.